

Käsittemalli arjen muutoksen tarkasteluun

Elizabeth Shove, Mika Pantzar & Matt Watson: The Dynamics of Social Practice. Everyday Life and How It Changes. Sage, London 2012. 191 s. ISBN 978-0-85702-042-0

Sosiologi Elizabeth Shove, kulututkija Mika Pantzar ja kulttuurimaantieteilijä Matt Watson ovat kirjoittaneet uusimman oppaan käytäntöteoriasta – lähestymistavasta, jonka voisi sanoa muodostuneen trendiksi yhteiskuntatieteellisesti painottuneissa monitieteisissä tutkimuksissa. Juuri monitieteisiin ja käytännönongelmiin kiinnittyviin kysymyksiin omistautuneille tutkijoille teos onkin omiaan: se tarjoaa tietoa käytäntöteorian taustoista, kehittää pelkistettyä käsitteellistä mallia ja esittelee lähestymistavan sovellusmahdollisuuksia.

Käytäntöteorian piirissä ollaan kiinnostuneita siitä, miten todellisuutta tuotetaan sosiaalisten käytäntöjen kautta ja kuinka käytäntöjen muutosta tarkastelemalla voidaan päästä kiinni arjen ongelmiin. Käytäntöjen muutos kytketään vuorovaikutukseen, jossa käytännöt uusinnetaan ja johon osallistuvat sekä ihmiset, esineet että ympäristöt. Shove, Pantzar ja Watson kiinnittyvät käytäntöteoreettisessa tutkimusotteessaan Anthony Giddensin tapaan lähestyä toimijoiden ja rakenteiden välisiä suhteita, eli he ajattelevat toiminnan olevan luonteeltaan pitkälti esitietoista ja rutiininomais-

ta, käytäntöjen ja niiden taustalla vaikuttavien rakenteiden ohjaamaa. Teoksen tavoitteena on tarkastella arjen muutosta asettamalla ihmisten toimijuutta saati yhteiskunnallisia rakenteita ensisijaisiksi muutoksen selittäjiksi. Kirjoittajien mukaan tämä onnistuu keskittymällä käytäntöjen sisäisen ja käytäntöjen välisen dynamiikan tarkasteluun.

Käytäntöteoreettista tutkimusotetta on viimeaikoina sovellettu useassa yhteydessä, mutta sen taustalla vaikuttavan teorian avaaminen on jäänyt vailinaiseksi. Käytäntöteoria näyttäytykin ehkä juuri väljyytensä vuoksi houkuttelevana nykytutkijalle, sillä se mahdollistaa kulloinkin käsillä olevaan tutkimukseen sopivaan käsiteasetelman painottamisen, oli sitten kyse materiaalisuuteen, sosiaalisuuteen tai ruumiillisuuteen liittyvästä näkökulmasta. Shoven, Pantzarin ja Watsonin kirja tuo eitoimitettuna teoksena tervetulleeseen vaihtelun käytäntöteoriaa avaaviin toimitettuihin teoksiin ja tieteellisiin artikkeleihin, sillä se tarjoaa selkeän juonellisen kokonaisuuden ja syvennyy kehittämään käsitteellistä mallia vaihe vaiheelta eteenpäin.

Kirja keskittyy erityisesti muu-

toksen ja pysyvyyden tarkasteluun käytäntöjen näkökulmasta, ja sen tavoitteena on käytäntöteorian esittelyn ohella tuoda esille lähestymistavan arvo nyky-yhteiskunnan moninaisia ongelmia ratkottaessa. Kirjoittajat pyrkivät osoittamaan, kuinka käytäntöjä muuttamalla voidaan päästä kohti kestävämpää ja hyvinvoivempaa elämäntapaa ja kuinka tämä muutos ei ole yksittäisistä toimijoista kiinni, vaan sitä voidaan pyrkiä ohjaamaan poliittisella päätöksenteolla. Kiehtovinta kirjassa onkin juuri ajatus, että sen oppeja soveltamalla voidaan päästä kiinni kestävään arkeen. Houkuttelevan yksinkertaista – mutta onko arjen muutos helposti toteutettavissa ja tutkittavissa?

Kirjassa pyritään siis rakentamaan varsin yksinkertaistettu käsitteellinen malli käytäntöjen muutoksen tutkimiseen ja tuomaan esille, kuinka mallia soveltamalla voidaan edistää kestävämpiä elämäntapoja. Mallia kehiteltäessä lähtökohdaksi otetaan käytäntöjen pelkistetyn rakenteen ja dynaamisuuden tarkastelu. Shoven, Pantzarin ja Watsonin tapa jakaa käytännöt käytäntöjen esityksiin ja käytäntöjen kokonaisuuksiin ei täysin avaudu kirjan kuluessa huo-

limatta siitä, että kirjan esitystapa on hyvin selkeä ja toistava. Sen sijaan käytäntöjen elementit – materiaalit, kompetenssit ja merkitykset – tulevat lukijalle tutuiksi. Näiden elementtien rakennetta ja välisiä yhteyksiä avataan lukuisin ajankohtaisin esimerkein, ja kirjoittajat osoittavat, kuinka käytäntöjen olemassaolo ja muutokset ovat elementtien välisistä linkeistä riippuvia.

Kirjassa ihminen asemoidaan käytäntöjen ”kantajaksi”. Käytäntöjen muutos ja vakiinnuttaminen riippuukin niiden uusintamisesta käytössä eli siitä, mitkä käytännöt valikoituvat kantajiensa käyttöön. Käytäntöjen rakenteen ja rakenteiden välisten linkkien analyysiin keskittymisestä johtuen käytäntöjen kantajien roolin analyysi jää jokseenkin pinnalliseksi. Kiinnostavaa kirjassa on erilaisten käytäntöjen uusintamisen tapojen esittely – esimerkiksi pohdinta siitä, kuinka lumilautailijoiden videot, kuntoilijoiden sykemittarit ja laihduttajien mittaskaalat mahdollistavat käytäntöjen tulosten seuraamisen ja osallistuvat näin osaltaan käytäntöjen muokkaamiseen. Tästä pohdinnasta jää kuitenkin puuttumaan analyysi käytäntöjen uusintamisesta rutiininomaisen ja refleksiivisen toiminnan piirissä. Analysoivatko käytäntöjen kantajat tietoisesti erilaisten mitareiden antamaa tietoa vai ovatko nämä uusintamisen välineet sisäänrakennettuja käytäntöjen rakenteisiin?

Käytäntöjen rutiininomaisuuden ja tietoisien muuttamisen väliseen jännitteeseen ei myöskään oteta kantaa sovellettaessa kirjassa rakennettua mallia ympäristöpolitiikan kontekstiin. Kirjoittajien mukaan nykyistä ympäristö-

politiikka voidaan pyrkiä muuttamaan kestävämmäksi kiinnittämällä huomiota käytäntöjen eri elementteihin (esimerkiksi muuttamalla ilmastointiin liittyviä merkityksiä ja materiaaleja), käytäntöjen välisiin suhteisiin (esimerkiksi pyöräilyn ja autoilun väliset linkit), käytäntöjen elinkaareen ja kantajiin (esimerkiksi vedenkuluksen kehitys) sekä käytäntöjen uusintamiseen (käytäntöihin liittyvien verkostojen roolin reflektointi). Käytäntöteoreettinen lähestymistapa ympäristöpolitiikan toteuttamiseen poikkeaa kirjoittajien mukaan nykyisestä behavioristisesta ympäristöpolitiikasta, jossa keskiöön on asetettu valintoja tekevä yksilö. Käytäntöteoreettisessa ympäristöpolitiikassa keskiössä ovat arjen käytännöt, joihin tietoisella politiikalla pyritään vaikuttamaan.

Shove, Pantzar ja Watson myöntävät, että heidän kehittämänsä käsitteelliseen malliin on otettu ideoita sieltä ja täältä sen mukaan, mitkä parhaiten ovat malliin sopineet ja sitä tukeneet. Mallissa on korostettu erityisesti käytäntöjen materiaalisuutta, mutta sanouduttu kuitenkin irti toimijaverkkoteoriasta ja pitäydyy ihmisten ja ei-inhimillisten suhteiden tarkastelussa käytäntöteorian kontekstissa. Käytäntöjen dynaamisuuden ja materiaalisuuden korostaminen nimetään kirjassa kehitettävän käsitteellisen mallin erityispiirteiksi, mutta samalla nämä piirteet ovat leimallisia useimmille nykyisille käytäntöteoreettisille lähestymistavoille ja lähestymistavan sovelluksille. Kirjassa käytetyt esimerkit ilmentävät kirjoittajien kiinnostuneisuutta innovaatioita ja käyttäjäkokenuksia kohtaan. Kirjan esimerkit tuo-

vat lisäksi hyvin esiin kirjoittajien paneutumisen teorian sovellettavuuden arjen kontekstissa ja siihen, miten ongelmien ratkaisujen tulee ”kummuta” arjesta, jotta ne olisivat toimivia.

Kirjan käytettävyyttä voidaan arvioida toisaalta teorian avaajana ja toisaalta kirjassa kehitetyn mallin sovellettavuuden näkökulmasta. Teoksen johdannossa tarjottu lyhyt katsaus käytäntöteorian ”historiaan” on selkeästi kirjoitettu. Lukijaa kuljetetaan kaiken kaikkiaan kirjassa mukana vaihe vaiheelta, mikä auttaa teoreettisten lähtökohtien sisäistämässä, mutta se voi myös tuntua paikoin hieman liioitellulta toistamiselta. Ajankohtaiset ja monipuoliset esimerkit pitävät kuitenkin lukijan mielenkiintoa yllä ja selventävät esitettyjä ideoita. Esimerkkien avulla kirja avaakin aihetta käytäntöteoriaan tutustuville tutkijoille ja tuo uusia ideoita lähestymistapaa jo soveltaville tutkijoille. Kirjassa esitetyn pelkistetyn käytäntöteoreettisen mallin arvo ja sovellettavuus tulee lopulta ilmi siinä, tullaanko sitä käyttämään vai jääkö se vain tekijöidensä kontribuutioksi ”käytäntötrendiin”.

Outi Rantala